

Gesprekken met een oud-collega

I

I. *Ter inleiding.*

In het begin van April had de jaarvergadering plaats van de Vereniging „Tijdschrift voor Tandheelkunde“. Een klein aantal afgevaardigden van Genootschap, Vereniging en Maatschappij komt dan bijeen om met de redactie het wel en wee van het Tijdschrift te bespreken. In een ongedwongen sfeer wordt nagegaan, hoe het Tijdschrift zo goed mogelijk kan beantwoorden aan de verwachtingen van de lezers. Het lijkt voor hen misschien zo gemakkelijk en vanzelfsprekend dat elf maal per jaar een nummer in hun brievenbus wordt gestoken. Immers, zo is de gedachten-gang: de copie komt binnen, de redactie beoordeelt, weigert en neemt aan, corrigeert en verbetert de stijl om tenslotte nog de volgorde der stukken te bepalen. Drukker, uitgever en posterijen doen de rest. Zo eenvoudig is dit alles helaas niet. Het is niet mijn bedoeling om hier verder op in te gaan. Slechts op één punt wil ik wijzen. Voldaan moet worden aan de zéér uiteenlopende verlangens van de zéér individua-listische lezers. Weliswaar binnen een bepaalde grens, want ons blad heeft nu eenmaal een omschreven opdracht: het is een wetenschappelijk orgaan. Toch kan ik me voorstellen dat een aantal, misschien zelfs een groot aantal lezers, 's avonds na een drukbezette praktijkdag geen moed of energie meer over heeft om zich door een streng gespecialiseerd, zuiver wetenschappelijk opstel heen te werken, terwijl wij er aan de andere kant trots op moeten zijn dat door dergelijke bijdragen het peil van het Tijdschrift, als spiegel van het wetenschappelijk tandheelkundig leven in ons land, wordt verhoogd. Ook mag het Tijdschrift zich niet, door opname van feuilleton-achtige allerleijtes bewegen op het niveau van ontspanningslektuur in de avonden voor afgetobde collega's. Het is moeilijk om hier de juiste toon te treffen, om „elk wat wils“ te bieden, dat niettemin wetenschappelijk verantwoord is. Deze en dergelijke problemen vormen dikwijls de hoofdschotel in de besprekingen op de bedoelde jaarvergadering. Met gefronste wenkbrauwen, het tobbens-moede hoofd gesteund op één, soms twee ellebogen, peinzende blikken en daarbij passende gebaren zit men dan bijeen.

De rubriek „Problemen“ is doodgebloed. Blijkbaar kent de Nederlandse tandarts in de uitoefening van zijn praktijk geen problemen meer. Of hij vindt ze zó onbelang-rijk in de schaduw van de machtige verwickelingen waarvoor het hedendaagse leven hem stelt, dat hij er schouderophalend aan voorbijgaat. Men is ervan overtuigd dat op verschillende plaatsen in ons land nog potentiële krachten zich schuil houden. Met hun veelzijdige praktijkservaringen, grote belezenheid, koene, scherpe geest zouden zij kunnen meehelpen om het Tijdschrift verder op te voeren tot een sieraad voor de Nederlandse tandheelkunde. Over stylistische gaven behoeven ze niet te beschikken, die zijn niet ieders bezit (onze hoofdredacteur weet daar wel raad op, hij vindt het heerlijk om te vormen en te schaven). Zoals gezegd, dergelijke krachten moeten er zijn, maar vind ze maar eens! Ten slotte gaat men na zo'n vergadering naar huis in de hoop, dat wellicht een-nachtje-erover-slapen uitkomst zal brengen. De uitkomst is gekomen. Dat wil zeggen, niet nà het nachtje slapen, maar juist in de laatste

ogenblikken ervóór zweefde mijn geest over de heide en bossen van de zuidelijke Veluwe. Ergens tussen de ongerepte natuur van dit schone landschap, ik mag niet zeggen wáár, woont een jonggebleven oud-collega; ik mag niet zeggen wie! Sinds hij geen patiënten meer behandelt, heeft hij z'n baard laten staan die nu, als grijs symbool van eerbiedwaardigheid, geen gevaren meer oplevert voor de vele draaiende wieltes van het all-cord type boormachine. Vanuit de zitkamer van zijn landhuisje, dat op een heuvelrug staat, geniet hij dagelijks van een ruim uitzicht over golvende bouwlanden. Ik had het grote voorrecht hem daar dikwijls te mogen bezoeken. Ondanks zijn hoge leeftijd, hij is de zeventig aardig gepasseerd, heeft hij nog steeds een levendige belangstelling voor het wel en wee der hedendaagse tandheeskunde. Omdat hij nog ten volle meeleeft met de actuele moeilijkheden op sociaal en wetenschappelijk tandheeskundig terrein, en zich nog met een benijdenswaardige vitaliteit in het strijdgewoel der tegenstellingen durft te wagen, heeft hij, wellicht mede door het verre uitzicht vanuit zijn kamer, een ruime, wijsgerige visie ontwikkeld.

„Jullie zijn, door je dagelijkse peuterwerk, ook organisatorische peuteraars geworden,” voegde hij mij eens toe.

Reeds de eerste dag na de laatste jaarvergadering van de Ver. T.v.T. was ik naar hem toegegaan. Persoonlijk had ik al zo dikwijls een bundeltje problemen voor zijn voeten uitgesteld. Nu eens met een glimlach of een bemoedigende klap op de schouder, dan weer na een rake opmerking stuurde hij me met mijn moeilijkheden naar huis. Maar altijd merkte ik dat het vrachtje gemakkelijker te dragen was dan op de heenreis. Ten slotte werd het zelfs zó, dat ik bijna niet meer naar hem toe behoefde te gaan. Zozeer wist ik mij in te leven in zijn ideeën-wereld, dat zijn reacties en opvattingen langzamerhand in mijzelf geboren werden. De menselijke geest is blijkbaar in staat om zich te voeden uit en te groeien door die van een ander, ook wanneer die niet of niet meer aanwezig is. Zo leeft en voedt mijn geest zich nog steeds uit de geest van Switters. Zelfs als ik methoden toepas of werkstukken maak die in zijn tijd nog niet bestonden, vraag ik me af, hoe hij het gedaan zou hebben. En ik krijg er een antwoord op. Met onze oud-collega op de Veluwe heide is het niet anders. Heel veel heb ik aan hem te danken. Ik leef en werk voor een groot deel in zijn geest, hoewel ik moet erkennen het regelmatig persoonlijk contact moeilijk te kunnen missen. Zelfs als er bij mijn bezoek met geen woord over tandheeskunde wordt gesproken, sta ik de volgende dag weer als een ander mens naast m'n stoel. Dikwijls heb ik al gedacht, hoe heerlijk het zou zijn, als meerdere collega's konden profiteren van het voorrecht met hem te spreken. Ik heb het er wel eens over gehad. Toen was zijn antwoord: „Op de Vluchtheuvel is plaats voor weinigen”. De „Vluchtheuvel” is de naam van zijn landhuisje. Daarop staat hij, te midden van het rumoer van de wereld, maar weet zich veilig. De wilde jacht van het leven, ook van het tandheeskundig leven, gaat rakelings langs hem heen. Maar hij wordt er niet door getroffen. Het is een voorrecht om naast hem op de Vluchtheuvel te staan en zijn opmerkingen te horen over het voorbijaanzende verkeer en drukke gedoe.

Met hem heb ik thans gesproken over een serie beschouwingen voor het Tijdschrift, desnoods in de vorm van een briefwisseling of vraaggesprek, misschien als interview. Ik wist dat hij er wel eens over had gedacht om zijn memoires te schrijven. Toen ik enkele jaren geleden op een koude winteravond zijn gezellige zitkamer binnentrad, zat hij in het haardvuur te staren. Hij zat daar al een uur en misschien langer. Zijn laatste kopje thee was er koud bij geworden. Ik begroette zijn lieve vrouw met een hartelijk „dag tante Emmy.”

Opa merkte niets.

„Zou je je thee niet eens opdrinken, vader?”

Geen antwoord. Vreemd, ze had hem de laatste weken dikwijls zo zien zitten. Toch maakte zij zich niet ongerust. Hij at goed en was overigens erg opgeruimd. Zoals ze hem daar zag zitten, bemerkte ze uit een lichte tinteling in zijn ogen, dat zijn geest druk bezig was. Blijkbaar met een onderwerp dat hem sterk bezighield. Ze zou het over een paar dagen wel van hem horen wat hij weer had uitgebroed.

Plotseling schrok hij op van ons gesprek, dat al lang weer een andere wending had genomen. Hij keek ons aan alsof hij betrapt was en een verklaring van hem werd

verwacht. Betrapt op het feit dat hij in zichzelf met iets was bezig geweest, al vele dagen, zonder dat hij er met zijn vrouw over had gesproken.

Oude mensen, die al zoveel jaren lief en leed samen hebben gedeeld, zijn zo gewend om elkaar alles te vertellen. Maar enkele dagen al was hij in zichzelf gekeerd, had zich overgegeven aan deze mijmering. Het gaf hem weer even de bekoring de eenzame zwerver te zijn die toch in ieder mens verscholen ligt, de behoefte om er alleen op uit te gaan, los van alles en iedereen.

„Zeg, weet je wat ik eigenlijk van plan ben om te gaan doen? ...Ja, ... je lacht er misschien om ... het is misschien ook onzinnig ... maar het lijkt me toch wel aardig ... ook voor onze jongens en ... misschien ... ten slotte ook nog voor anderen ... Ik dacht erover om m'n herinneringen te gaan schrijven. De „memoires“ van een oud-geworden maar jonggebleven tandarts!”

Er klonk iets zegevierends in deze laatste woorden.

Zonder een zweem van belachelijk te willen maken, eerder met een vriendelijke aanmoediging, zei tante Emmy:

„Je lijkt wel een veldheer, die de herinnering aan zijn militaire daden voor het nageslacht wil vastleggen.”

Ze had er nooit met hem over gesproken, er zelf ook nimmer aan gedacht, maar nu hij dit zo zei, wist ze, dat het van hem verwacht kon worden: „... voor onze jongens, later, en misschien ook voor anderen.” Zo was zijn hele leven immers geweest, werken voor de jongens en voor anderen, en zij voelde het als een diepe vreugde dat het nóg zo bij hem was.

„Een veldheer,” antwoordde Opa, „och, ten slotte heb ik ook m'n strijd gevoerd. Van m'n nederlagen heb ik wat geleerd, en m'n successen ...”

„Zijn je niet in de bol geslagen,” vulde tante ijverig aan.

„Hoor eens baasje, als jij meent dat je wat te zeggen hebt, dan moet je dat doen. Een man van jouw leeftijd die de strijd met het leven moedig en eerlijk heeft gevoerd, en daaruit ongeslagen is te voorschijn gekomen, heeft het recht, neen, is verplicht om anderen mee te delen, hoe hij dat heeft volbracht.”

„Dus toch nog een plicht ... op mijn leeftijd. Zal ik er nog meer klaar komen?”

„Zolang je voelt dat je nog een taak te vervullen hebt, zal je leven, vader! Denk eens aan Goethe, die met zijn verzwakte lichaam mocht leven, totdat zijn Faust voltooid was.”

Ik had moeite om mijn ontroering te verbergen.

Ook onze oud-collega zweeg.

Toen ik wegging zat hij weer in het haardvuur te staren. Er was een tinteling in zijn ogen.

Dit alles kwam weer in mij op, toen ik besloot om zijn medewerking in te roepen voor ons Tijdschrift. Ik wist, dat hij, die in en door de tandheelkunde was gegroeid tot een tevreden mens, de behoefte gevoelde, zelfs de plicht, om aan anderen de weg te wijzen die hem gevoerd had tot hoogten van waar men een schoon en ver uitzicht heeft.

Zijn weg door het leven, ook door het tandheelkundig leven, is dikwijls heel moeilijk geweest. Hij is vaak gestruikeld en heeft niet zelden gewanhoopt. Maar strijdend is hij er gekomen. Over velerlei onderwerpen heb ik lange avonden met hem zitten praten. Ik herinner me levendige discussies over het begrip „roeping” in verband met de uitoefening van ons beroep. Graag sprak hij over de theoretische en praktische opleiding van aanstaande tandartsen. Merkwaardige inzichten had hij in een eventueel psychotechnisch onderzoek voor eerste-jaars studenten in de tandheelkunde. Over de tandarts als mens en over tandarts en samenleving wist hij verrassende beschouwingen op te bouwen. Wij spraken over het lezen van tijdschriften, over de vraag waar een pas afgestudeerd collega zich zou moeten vestigen, over beroeps-ethiek en nog zoveel andere onderwerpen.

Wij hebben afgesproken al deze en dergelijke onderwerpen nog eens weer te zullen ophalen in rustige wisseling van gedachten. Van de aard van het onderwerp zal het afhangen welke vorm onze overdenking en samenspraak op papier zal aannemen.

ARNHEM, April 1948

R. W. BROEKMAN